

ЕЗИКОВА ГИМНАЗИЯ „ИВАН ВАЗОВ“ – СМОЛЯН
Гр. Смолян, бул. България 22, телефон: 0301/ 8-71-29;
е– mail: info-2103331@edu.mon.bg

УТВЪРЖДАВАМ:

ДИРЕКТОР: Надежда Горанова

МЕХАНИЗЪМ

ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ЕЗИКОВА ГИМНАЗИЯ „ИВАН ВАЗОВ“ – СМОЛЯН ЗА УЧЕБНАТА 2026/2027 ГОДИНА

Разработен съгласно Заповед № РД09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката за утвърждаване на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и алгоритъма за неговото прилагане.

Приет на заседание на Педагогическия съвет с протокол № 13 и утвърден със заповед № 1127/04.09.2026 година.

ОБЩИ ПОНЯТИЯ

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението на децата, които търпят насилие, така и онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз“ („bullying“).

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обект на настоящия механизъм. **„Насилие“** над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

Физическо насилие е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето”.

Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда”.

Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

Пренебрегване е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи. Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

Тормозът между връстници се разглежда от много автори като групов феномен (Craig and Peplar, 1997). Случаите на насилие се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Дан Олвеус (Olweus, 1993) определя тормоза като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики на това поведение:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;

2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, открадване или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

ВИДОВЕ ТОРМОЗ

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т. н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (**кибертормоз**). Бурното развитие на електронните комуникации през последните години доведе до нарастване на проявите на насилие, които се извършват чрез интернет или мобилен телефон. Тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;
- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

Един от признаците, че дете може би е жертва на кибертормоз, е рязката смяна на настроението и поведението му при използване на интернет или при получаване на обаждане по мобилен телефон – например детето става мълчаливо и боязливо.

Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният

тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

В много случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват и считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие.

Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

РАЗПОЗНАВАНЕ НА ТОРМОЗА

Разпознаването на **физическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително еднорични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;

Разпознаването на **психическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да среща косата си);
- психосоматични симптоми.

Разпознаването на сексуалното насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване,

използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

Разлики между тормоз и закачки или игра между децата и учениците

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.
- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.
- Ако детето/ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.
- Ако детето/ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от другото дете да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако детето/ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което детето/ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако едното дете е по-силно или по-популярно, по-голямо на възраст или подвластно, това може да е тормоз.

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА В ЕЗИКОВА ГИМНАЗИЯ „ИВАН ВАЗОВ“ – СМОЛЯН

Училищната политика е съобразена с Училищната стратегия за развитие на гимназията и Етичния ни кодекс.

Общата подкрепа за личностно развитие на учениците включва дейности съобразени с техните интереси, способности, компетентности и изява в различни социални направления. Дейностите по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение имат за цел изграждане на позитивен организационен и психологически климат в училище, включително чрез психологическа подкрепа. Тя е насочена към учениците и включва: създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения между всички участници в образователния процес; предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на насилието и за преодоляване на проблемното поведение на учениците; групов работа с ученици; кризисна интервенция; работа със средата, в която е ученикът – семейство, връстници.

Училищната политика се реализира на равнище училище и на равнище клас, като на всяко едно равнище се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

1. ДЕЙНОСТИ НА РАВНИЩЕ УЧИЛИЩЕ

1.1. ПРЕВЕНЦИЯ

- Със заповед на Директора на Езикова гимназия „Иван Вазов“ – Смолян се създава Училищен координационен съвет (УКС), който планира, проследява и координира усилията за справяне с училищния тормоз. Състава на УКС може да се актуализира през учебната година.

- УКС съставя Единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията.

Този процес е на две стъпки:

1) Изработване на правила на поведение и ценности от всеки клас;

2) Обобщаване на правилата на ниво институция и вписване в Правилника за дейността на институцията.

- УКС внася промени в Правилника за дейността на институцията при необходимост.

- УКС запознава на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.

- УКС обсъжда с останалите педагогически специалисти подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.

- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за превенция и справяне с насилието и тормоза.

1.2. ИНТЕРВЕНЦИЯ

Дейностите по интервенция на ниво институция задължително се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година.

Включват:

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията.**

В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация, при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя. Дневникът се съхранява при психолога или педагогическия съветник, а при липса на такъв специалист – при друг член на координационния съвет, определен от директора на училището.

- **Процедура за откриване и работа по случай**

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от училищния психолог. Информацията за вписване в Дневника със случаи на училищен тормоз се съхранява само при психолога или по изключение при друг член на координационния съвет, определен от директора на училището.

- **Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответните действия (Приложение 1)**

- **Насочване на случай към външни служби**

При установяване на случай на тормоз незабавно се уведомяват органите за закрила на детето и полицията. Уведомяването се извършва от служител в училището, установил тормоза. Това може да бъде учител, психолог, служител от непедагогическия персонал, директор, зам.-директор.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е

необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“ по местоживееене.

Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето“ по местоживееене, МКБППМН, полицията и всички останали институции в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

2. ДЕЙНОСТИ НА НИВО КЛАСНА СТАЯ

2.1.ПРЕВЕНЦИЯ

С цел създаване на пространство, в което да се говори открито за тормоза:

- Учениците и класният ръководител създават правила за поведение на класа.
- Класният ръководител, заедно с учениците изработват процедура, описваща мерките в случай на нарушаване на правилата.
- При работата на равнище клас следва да се прилагат всички форми на групово работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование, часа на класа, различни извънкласни и извънучилищни дейности.
- Класните ръководители запознават родителите на родителски срещи с механизма и какви са резултатите от извършената оценка.

2.2.ИНТЕРВЕНЦИЯ

- Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог и включване на външни специалисти. Може да се организират допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на психолога. За целта би могъл да се покани и външен за училището, центъра за подкрепа за личностното развитие, специализираното обслужващо звено специалист.
- Използване на посредник при разрешаване на конфликта
- Провеждане на тематична родителска среща

3. ВКЛЮЧВАНЕ НА РОДИТЕЛИТЕ

Включването на родителите е важна част от реализирането на цялостната политика и важно условие за нейната ефективност. Съгласно училищните политики, родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция и интервенция.

3.1.ПРЕВЕНЦИЯ

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват.
- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота.

3.2.ИНТЕРВЕНЦИЯ

Във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията

действия за разрешаване на ситуацията. В разговора е важно да се акцентира, родителите на жертвата да не критикуват другото дете или групата деца. Разговорът трябва да е проведен на подходящо и спокойно място. В края на разговора могат да бъдат приети конкретни договорености, какво може да се предприеме и какво се очаква като резултат.

4. ДЕЙНОСТИ НА НИВО ОБЩНОСТ

4.1. Класните ръководители съдействат на УКС за подобряване на комуникацията и взаимодействието между училищната и родителската общности за издирване и привличане на родители, които да подпомогнат дейностите на ниво клас и училище в посока организиране на подходящи училищни инициативи.

4.2. УКС за справяне с насилието, съгласувано с директора на училището осигурява реални партньорства с външни за училището организации, служби и специалисти:

- Дирекция „Социално подпомагане“ – Отдел „Закрила на детето“;
- МКБППМН;
- МВР – Детска педагогическа стая.

ПРАВИЛА И ПРОЦЕДУРИ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА ЗАЩИТНА МРЕЖА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В ЕЗИКОВА ГИМНАЗИЯ „ИВАН ВАЗОВ“ – СМОЛЯН.

Настоящите правила имат за цел прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда.

I. Задължения на персонала:

Всеки учител и служител, наблюдавал ситуация на насилие между деца, е длъжен да информира училищното ръководство - /директор, зам.директор по учебната дейност/.

Правила:

1. В ЕГ „Иван Вазов“ – Смолян всички участници в училищния живот се уважават взаимно (ученици, учители, ръководство, родители, непедагогически персонал).
2. Всички дават най-доброто от себе си, за да поддържат позитивен психологически климат и конструктивни отношения в дух на взаимно разбиране, сътрудничество и толерантност.
3. Всички в училище изпълняват съвестно и отговорно своите конкретни ангажименти по превенцията и справянето с училищния тормоз. Те са следните:

1. Задължения на учениците:

- Учениците изпълняват задълженията си според Правилника за дейността на училището. Учениците активно участват в изграждането на общоучилищна култура на толерантни взаимоотношения и допринасят с поведението си за изграждането на училищната общност.
- Учениците не толерират насилието и тормоза и незабавно информират за наличие на подобни прояви.
- С оглед обхващане на местата, където според оценката се осъществява тормоз, могат да участват по график след заявено желание в дежурствата в междучасията.

2. Задължения на персонала на училището

2.1 Педагогически съвет

- Приема настоящите правила на свое заседание, като неразделна част от Училищната програма за прилагането на механизъм за противодействие на училищния тормоз между учениците.

2.2 Координационен съвет

- Планира, проследява и координира дейностите за справяне с тормоза на равнище училище;
- Обобщава резултатите от оценката на тормоза в началото и в края на учебната година и запознава заинтересованите страни с обобщените резултати;
- Обсъжда и приема процедурите за докладване, регистриране и проследяване на случаите на тормоз;
- Прави мотивирани предложения до директора с цел подобряване на работата;
- Подпомага класните ръководители с материали и консултации, съдейства за организирането на периодични обучения на учителите по темата за насилието и тормоза.

2.3 Психолог

- Членове са на Координационния съвет за противодействие на тормоза в училище;
- Извършват оценката на тормоза в училище в началото и в края на учебната година и запознават класните ръководители с резултатите на съответния клас;
- Отговарят за воденето и съхранението на Дневника за регистриране на случаите на тормоз и съпътстващата документация;
- Участват в екипите за работа по случай.

2.4 Класни ръководители

- Запознават учениците с процедурата за съобщаване на случаи на тормоз;
- Инициират приемането на правила и ценности на равнище клас, които поставят на видно място в класната стая;
- В плана на класа планират провеждането на дейности, свързани с формирането у учениците на нагласи и социални умения, недопускащи насилие;
- За всеки случай на насилие или тормоз попълват протокол, който предават на училищния психолог;
- Участват в работата на екипа, сформиран по конкретен случай на ученик от класа;

- Информират родителите в началото на всяка учебна година за Училищната програма за противодействие на тормоза, както и за приетите Единни правила за действие в случаи на тормоз сред учениците;
- Информират родителите при всяка проява на тормоз, в която детето им е участник и за предприетите от училището мерки.

II. Процедура за информиране и съобщаване на случаи:

При регистриране случай на училищен тормоз се предприемат следните действия в представената последователност:

1. Информация за наличие на тормоз над ученик се подава:

- От наблюдаващия учител или служител, които съобщават за тях на класен ръководител, педагогически съветник, заместник-директор, директор;
- От отговорника или ученик от класа към класен ръководител. При отсъствие на класния ръководител, информация се подава при съответния преподавател, към педагогически съветник, заместник-директор, директор или представител на непедagogическия персонал до 1 час.

2. Информираният за наличие на тормоз в училище до 1 час се задължава да запознае член на Координационният съвет на ЕГ „Иван Вазов” - Смолян и директора на училището с възникналата ситуация.

3. Психологът или педагогическият съветник се задължава до 1 час да предприеме действия относно изясняването на обстоятелствата и поведението на учениците от съответните роли на тормоз. Разрешава конфликтната ситуация. Договаря отношения на страните. При отсъствие на педагогическият съветник, друг член на Координационният съвет се задължава да предприеме горепосочените действия.

4. Училищният психолог информира заместник-директора или директора за проявата на насилие в училището.

5. Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва в единен регистър на училището, който се съхранява на видно място в кабинета на училищния психолог.

В единния регистър на училището /дневника/ се документират ситуациите, съответстващи на Класификацията на нивата и формите на тормоз и предприемане на съответните действия, които изискват намеса на координационния съвет.

В дневника се описва всяка ситуация на тормоз от второ и трето ниво, както следва:

- дата;
- какво се е случило – кратко описание на случая;
- кога се е случило;
- кои са участниците;
- кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис;
- какво е предприето като действия /намеса, превенция/;
- кои отговорни участници са информирани /институции, органи, родители/;
- как е приключила ситуацията или на какъв етап е;
- какво предстои;

Координационният екип анализира ситуацията и определя необходимостта от индивидуална работа по случай с ученик, чиято координация се осъществява от училищния психолог.

Регистърът за описване на ситуации на тормоз и съпътстващата документация по случаите се съхранява при психолога или, по изключение, при друг член на координационния съвет, определен от директора.

Дневникът се води през цялата учебна година.

6. При необходимост психологът информира родители /настойници/ на детето за създадите се взаимоотношения.

7. При необходимост заместник-директора или директора на училището информират за случая на тормоз – по телефон, факс или имейл, в писмена форма РУО - Смолян, МКБППМН, ДПС, ОЗД, грижещи се за интересите на детето и ученика.

8. Всеки член на Координационният съвет работи индивидуално и групово с участниците на тормоз в училище. Включва ги в общи и индивидуални училищни, извънучилищни и неформални форми на прояви.

04.09.2026 година

Изготвили:

Председател: Димитър Иванов – зам.-директор

Членове: Анелия Кондилова

Десислава Бечева

Тодор Сотиров

Веселина Пичурова